

Friluftsforskning 2010

Program, presentationer och deltagare vid konferensen
Friluftsforskning 2010 den 17-18:e november,
Göteborgs Universitet

Friluftsliv i förändring
WWW.FRILUFTSFORSKNING.SE

Redaktörer:
Anders Mossing & Peter Fredman

Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring
Rapport nr 15
ISBN: 978-91-86694-11-1
November 2010

Program - Friluftsforskning 2010

Onsdag 17:e November

09.30-10.30	Registrering + fika			
10.30 – 10.45 <i>Sal: Wallenberg</i>	Välkommen <i>Marie Stenseke, Göteborgs universitet, biträdande programchef Friluftsliv i förändring</i> <i>Peter Fredman, Mittuniversitetet, programchef Friluftsliv i förändring</i> <i>Lena Sundin-Rådström, Naturvårdsverket</i>			
10.45-11.30 <i>Sal: Wallenberg</i>	Kulturperspektiv i forskning om friluftsliv <i>Kirsti Pedersen Gurholt, Norges idrotthøgskola</i>			
11.30-12.00 <i>Sal: Wallenberg</i>	Framtidens friluftsliv – Presentation av friluftspromissionen <i>Aili Käärik, Miljödepartementet</i>			
12.00-13.15	Lunch			
13.15-14.45	Framtidens friluftsliv <i>Sal: Wallenberg</i> Workshop: Diskussion om friluftspromissionen, <i>Christina Frimodig och Peter Fredman</i>	Tillgänglighet till friluftsområden <i>Sal: Lyktan</i> <i>Värd: Gro Koppen</i> <i>Norsk-svensk workshop 1</i> Om vurdering av fysisk tilgjengelighet til friluftsområder, <i>Gro Koppen</i> Allemansrett og allmennhetens tilgjengelighet, <i>Håvard Steinholt</i> Den svenska allemansrätten: En bakgrund och några aktuelle frågor, <i>Klas Sandell</i> Sosiale og kulturelle dimensjoner ved tilgjengeligheten til friluftslivsaktiviteter, <i>Alf Odden</i>	Friluftsliv och stad 1 <i>Sal: Radiovåg</i> <i>Värd: Anders Lindhagen</i> Att integrera friluftslivet och dess företrädare i kommunal planering. Erfarenheter från arbete med kommunala naturvårds- och friluftslivsplaner, <i>Calle Bergil</i> Tätortsnära lövskogar – rekreation och mångfald, <i>Bengt Gunnarsson m. fl.</i> Skog och friluftsliv? - var finns friluftslivet i skogspolitiken och vilka verktyg har Skogsstyrelsen att arbeta med? <i>Sofia Blomkvist m.fl.</i>	Friluftskulturer <i>Sal: Ljusvåg</i> <i>Värd: Sven-Erik Karsson</i> Off the beaten track – Miljøengagemang i friluftslivet, <i>Daniel Wolf-Watz</i> Urbanisering av naturumgänget: Friluftsliv, etnicitet och modernitet i stadsnära natur, <i>Pernilla Ouis m. fl.</i>
14.45-15.30	Fika + poster / utställning			
15.30-17.00	Friluftssport och äventyrsidrott <i>Sal: Wallenberg</i> <i>Värd: Erik Backman</i> Friluftsliv och sport – landskapsrelationer under omförhandling, <i>Klas Sandell</i> Friluftsliv, friluftssport och sportifierad friluftssport – ett spänningsfält och professionsarena, <i>Johan Arnegård</i> Friluftsliv, idrott och skola i förändring, <i>Erik Backman</i> "Du ved aldrig hvad det er du kommer till!". Adventure i dansk friluftsliv – nye tendenser, oplevelser og muligheder? <i>Søren Andkjaer</i>	Planering och förvaltning av tätortsnära friluftsområden <i>Sal: Lyktan</i> <i>Värd: Lars Emmelin</i> <i>Norsk-svensk workshop 2</i> Planlegging og forvaltning av bynaere friluftsområder i Moss och Kungsbacka, <i>Knut Bjørn Stokke.</i> Allemansrätten och kommunal fysisk planering – tillgång eller svaghet för friluftslivet?, <i>Lena Pettersson-Forsberg</i> Diskussion: tillgänglighet i ett jämförande perspektiv: möjligheter till forskningssamarbete	Friluftsliv och stad 2 <i>Sal: Radiovåg</i> <i>Värd: Marie Stenseke</i> Forest Fear and Forest Dear': bredden i menneskers forhold til natur bør gjenspeiles i framtidig friluftslivsforskning, <i>Margrete Skår</i> Besökarledd fotografering som metod för att utvärdera rekreationsskogar, <i>Erik Heyman</i>	Fysisk planering för friluftsliv <i>Sal: Ljusvåg</i> <i>Värd: Silvia Henningsson</i> Vad är syftet med skyddad natur i städer? Inrättande av naturreservat i södra Sverige 1909-2006, <i>Sara Borgström</i> Villrein og ferdsl – resultater fra en studie i Rondane nasjonalpark, <i>Oddgeir Andersen</i> Hysch! Att visa hänsyn – en planeringsfråga?, <i>Rosemarie Ankre</i>
18.30	Middag Liseberg			

Program - Friluftsforskning 2010

Torsdag 18:e November

08.30-10.00	<p>Framtida forskningsstrukturer för friluftsliv och naturturism i Sverige Sal: Wallenberg</p> <p>Workshop med inlägg från Sverige, Norge, Danmark, Finland under ledning av <i>Klas Sandell</i></p>	<p>Friluftsliv i stad Sal: Lyktan</p> <p>Luften är fri - staden är full av liv. Workshop under ledning av Urban futures och <i>Jaan-Henrik Kain</i>.</p>	<p>Pedagogik och friluftsliv Sal: Radiovåg Värd: <i>Karin Andersson</i></p> <p>Utvärdering av naturvägledning, <i>Anders Arnell</i></p> <p>Från hobby-organisationer till samhällsentreprenörer - Tre bilder av säkerhet med och för friluftslivets aktiva, <i>Rebecca Stenberg</i></p>	<p>Det kommersiella friluftslivet Sal: Ljusvåg Värd: <i>Mattias Boman</i></p> <p>Elveieren som turistvert og forvalter av laksefiske. Resultater fra et forskningsprosjekt i Trondheimsfjorden, Norge, <i>Stian Stensland</i></p> <p>Kompleksitet i motstand mot jakt- og fisketurisme i Norge, <i>Øian Hogne</i></p> <p>Vem åker skidor i framtidens friluftsliv? <i>Linda Lundmark</i></p>
10.00-10.30	Fika			
10.30-11.10 Sal: Wallenberg	<p>Planering för stadsnära friluftsliv <i>Mårten Dunér, Boverket och Blekinge tekniska högskola</i></p>			
11.10-11.50 Sal: Wallenberg	<p>Trender inom danskt friluftsliv <i>Frank Søndergaard Jensen, Köpenhamns Universitet</i></p>			
11.50 – 12.30 Sal: Wallenberg	<p>Friluftsliv och privata intressen i norska kustzoner: stora konflikter och potential för goda lösningar? <i>Odd Inge Vistad, Norsk institut for naturforskning</i></p>			
12.30 – 12.45 Sal: Wallenberg	<p>Avslutning <i>Marie Stenseke, Göteborgs universitet, biträdande programchef Friluftsliv i förändring</i> <i>Peter Fredman, Mittuniversitetet, programchef Friluftsliv i förändring</i></p>			
12.45	Lunch			

Friluftsforskning 2010

Program, presentationer och deltagare vid konferensen Friluftsforskning 2010 den 17-18:e november,
Göteborgs Universitet

Friluftsliv i förändring, rapport nr 15

Redaktörer:
Anders Mossing & Peter Fredman
Östersund, November 2010

Välkommen till...

...Friluftsforskning 2010 - en mötesplats om aktuell forskning kring friluftsliv och naturturism, Göteborgs Universitet, 17-18 november 2010.

Friluftsforskning 2010 är ett årligt återkommande forum för dialog och samverkan kring aktuell forskning om friluftsliv och naturturism som riktar sig till både akademiker och praktiker. I årets program finner du drygt 30 föredrag och seminarier från av föredragshållare från Sverige, Norge och Danmark inom bland annat följande områden;

Framtidens friluftsliv

Tillgängligheten till friluftsområden

Friluftsliv och stad

Friluftskulturer

Fysisk planering för friluftslivet

Planering och förvaltning av tätortsnära friluftsliv

Friluftssport och äventyrsidrott

Framtida forskningsstrukturer för friluftsliv och naturturism

Det kommersiella friluftslivet

Pedagogik och friluftsliv

I denna rapport har vi samlat sammanfattningarna till samtliga föredrag för att på ett översiktligt sätt förmedla det viktigaste från konferensen. Det ligger i sakens natur att en forskningskonferens fångar upp och förmedlar pågående arbete som ännu inte blivit publicerat på annat sätt. I anslutning till respektive sammanfattning finns därför kontaktinformation till presentatören för möjligheten till fortsatt dialog kring det aktuella arbetet.

Peter Fredman

Programchef

Friluftsliv i förändring

Anders Mossing

Informatör

Friluftsliv i förändring

Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring

I Sverige finns goda möjligheter att ägna sig åt aktivt friluftsliv i en omväxlande natur med hög tillgänglighet. Men vem som verkligen ägnar sig åt olika former av friluftsliv, varför och vilka effekter det medför på individ och samhälle - det vet vi inte tillräckligt om. Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring har därför till uppdrag att ge oss mer och bättre kunskap om friluftsliv och naturturism i Sverige.

Friluftsliv i förändring är ett tvärvetenskapligt, nationellt forskningsprogram som studerar friluftsliv och naturbaserad turism i Sverige. Programmet är ett nätverk av forskare från sju olika universitet och högskolor runt om i landet. Forskningen är finansierad av Naturvårdsverket.

Forskningen koncentreras till sju olika projekt:

- Studie av svenskt friluftsliv
- Friluftslivets utövande och mönster
- Tätortsnära friluftsliv
- Fysisk planering för friluftsliv
- Friluftsliv och naturvård
- Friluftsliv, naturturism och regional utveckling

Resultat från forskningen finns tillgänglig för nedladdning på vår webbplats. Där hittar du också mer information om forskningsprogrammet. Besök www.friluftsforskning.se.

Innehållsförteckning

"Du ved aldrig hvad det er du kommer til! ". Adventure i dansk friluftsliv – nye tendenser, oplevelser og muligheder? Søren Andkjær, Syddansk Universitet	10
Villrein og ferdsl – resultater fra en studie i Rondane nasjonalpark Oddgeir Andersen, Norsk institutt for naturforskning	11
Hysch! Att visa hänsyn – en planeringsfråga? Rosemarie Ankre, ETOUR / Blekinge Tekniska Högskola	12
Friluftsliv, friluftssport och sportifierad friluftssport – ett spänningsfält och professionsarena Johan Arnegård, Stockholms universitet	13
Utvärdering av naturvägledning Anders Arnell, Centrum för naturvägledning, SLU	14
Friluftsliv, idrott och skola i förändring Erik Backman, Stockholms universitet	15
Att integrera friluftslivet – och dess företrädare - i kommunal planering. Erfarenheter från arbete med kommunala naturvårds- och friluftslivsplaner Calle Bergil, Norconsult	16
Skog och friluftsliv? Var finns friluftslivet i skogspolitiken och vilka verktyg har Skogsstyrelsen att arbeta med? Sofia Blomquist, Skogsstyrelsen	17
Poster: Reconsidering urban protected areas – a case study from southern Sweden Sara Borgström, Stockholms universitet	18
Vad är syftet med skyddad natur i städer? Inrättande av naturreservat i södra Sverige 1909-2006 Sara Borgström, Stockholms universitet	19
Planering av stadsnära friluftsliv Mårten Dunér, Boverket och Blekinge tekniska högskola	20
Framtidens friluftsliv – hur förverkligar vi friluftslivspolitiken och går vidare? Christina Frimodig, Naturvårdsverket	21
Tätortsnära lövskogar: skötsel för rekreation och biologisk mångfald Bengt Gunnarsson, Göteborgs universitet	22
Kulturperspektiv i forskning om friluftsliv Kirsti Pedersen Gurholt, Norges Idrottshögskola	23
Besökarledd fotografering som metod för att utvärdera rekreationsskogar Erik Heyman, Göteborgs Universitet	24
Luften är fri - staden är full av liv, workshop med Urban futures Jaan-Henrik Kain, Chalmers tekniska högskola	25
Om vurdering av fysisk tilgjengelighet til friluftsområder Gro Koppen, Universitetet for miljø- og biovitenskap	26
Vem åker skidor i framtidens friluftsliv Linda Lundmark, Umeå universitet, Friluftsliv i förändring	27
Poster: Opplevelsen og effekten av regelmessing friluftslivsaktiviteter som en del av fedmebehandling. Ann-Helen Odberg og Gunnar Gunnarsson, Islanske universitet	28
Sosiale og kulturelle dimensjoner ved tilgjengeligheten til friluftslivsaktiviteter i Norge. En analyse av hvilke forhold som stimulerer til deltakelse i en aktivitet og hvilke forhold som virker som hindre. Alf Odden, Høgskolen i Telemark	29
Urbanisering av naturumgänget: Friluftsliv, etnicitet och modernitet i stadsnära natur Pernilla Ouis, Malmö Högskola	30

Allemansrätten och kommunal fysisk planering – tillgång eller svaghet för friluftslivet?	31
Lena Petersson Forsberg, Blekinge Tekniska Högskola, Friluftsliv i förändring	
Den svenska allemansrätten: En bakgrund och några aktuella frågor	32
Klas Sandell, Karlstads universitet, Friluftsliv i Förändring	
Reflektioner om framtida forskningsstrukturer för friluftsliv och naturturism i Sverige	33
Klas Sandell, Karlstads universitet, Friluftsliv i Förändring	
Friluftsliv och sport – landskapsrelationer under omförhandling	34
Klas Sandell, Karlstads universitet, Friluftsliv i Förändring	
'Forest Fear and Forest Dear': bredden i menneskers forhold til natur bør gjenspeiles i framtidig friluftslivsforskning	35
Margrete Skår, Norsk institutt for naturforskning	
Allemansrett og allmennhetens tilgjengelighet; prinsipp og endring	36
Håvard Steinholt, Universitetet for miljø- og biovitenskap	
Från hobbyorganisationer till samhällsentreprenörer - Tre bilder av säkerhet med och för friluftslivets aktiva	37
Rebecca Stenberg, Linköpings universitet	
Elveeieren som turistvert og forvalter av laksefiske. Resultater fra et forskningsprosjekt i Trondheimsfjorden, Norge.	38
Stian Stensland, Universitetet for miljø- og biovitenskap	
Planlegging og forvaltning av bynære friluftsområder i Moss og Kungsbacka	39
Knut Bjørn Stokke, Universitetet for miljø- og biovitenskap	
Trender inom danskt friluftsliv	40
Frank Søndergaard Jensen, Københavns universitet	
Friluftsliv och privata intressen i norska kustzoner: stora konflikter och potential för goda lösningar	41
Odd Inge Vistad, Norsk Institutt for naturforskning	
Off the beaten track - Miljøengagemang och friluftsliv	42
Daniel Wolf-Watz, Karlstad universitet, Friluftsliv i förändring	
Deltagarförteckning	43
Anteckningar	47

”Du ved aldrig hvad det er du kommer til! ”. Adventure i dansk friluftsliv – nye tendenser, oplevelser og muligheder?

Søren Andkjær, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

E-post: sandkjaer@health.sdu.dk

Friluftsliv i Danmark rummer flere kulturer og kan karakteriseres som en mangfoldighed af udtryk og betydninger. Indenfor det pædagogisk organiserede friluftsliv synes der at være to dominerende diskurser: det enkle friluftsliv og adventure.

Adventure kan ses som en ny trend i friluftslivet i Danmark og som en samlebetegnelse for nyere aktiviteter i spændet mellem udfordringsaktiviteter, teambuilding i naturen og mindre adventure races eller multi-sportsarrangementer. Trenden er tydeligvis inspireret af aktiviteter og koncepter fra den engelsksprogede del af verden.

Adventure fremstår som en aktivitetsform eller en friluftskultur som rummer elementer fra sportens verden, bl.a. et mere eller mindre eksplicit og dominerende konkurrenceelement. Samtidigt er der en række centrale forskelle mellem præstationssporten og adventure bl.a. overraskelsen, det uforudsigelige og det (endnu) ikke-standardiserede.

Landskabsrelationen i de nyere former for friluftsliv er ikke entydig og rummer elementer af såvel rum- som stedsrelation. På det idemæssige eller ideologiske område rummer adventure tilsyneladende ikke nogen modstand endside protest i forhold til samfundets normer og ideer. På det kropslige område derimod kan man måske sige at der i adventure findes, om ikke en potentiel modstand, så dog et muligt alternativ hvor unge mennesker såvel som voksne mænd og kvinder kan få lov at lege og drage på eventyr – omend kun for et kortere tidsrum og ofte iscenesat ud fra en mere eller mindre bevidst pædagogisk strategi.

Præsentationen bygger på delresultater fra et ph.d. studie i dansk friluftsliv i en pædagogisk kontekst for unge mennesker (Andkjær 2008). Den anvendte metode er inspireret af den etnologiske kulturanalyse med casestudies af udvalgte settings i friluftsliv og empiri i form af kvalitative interviews og observationer af praksis.

Villrein og ferdsel – resultater fra en studie i Rondane nasjonalpark

Oddgeir Andersen, Norsk institutt for naturforskning

E-post: oan@nina.no

Medförfattare: Vegard Gundersen

Rondane nasjonalpark (963 km²) er et populært friluftsområde. Hovedattraksjonen er spektakulært landskap med 10 fjell høyere enn 2000 m.o.h. I tillegg er Rondane sammen med Dovrefjell-Sunndalsfjella de to områdene i Norge som har bestander av opprinnelig vill fjellrein (Rangifer tarandus tarandus) i Norge. Forvaltningsmyndighetene er bekymret for at friluftslivsbruken i perioder kan utgjøre en negativ påvirkning på villreinens arealbruk, for eksempel etter kalvingsperioden. For å kartlegge frilufsbruken av området, ble 16 ferdselstellere av typen Eco-counter utplassert i perioden juni-oktober 2009 langs hovedinnfallsportene til Rondane. Det ble i alt registrert 76259 passeringer forbi tellerne. I tillegg ble 12 selvregisteringskasser utplassert ved mange av de samme stiene og i alt 5574 personer besvarte et kort spørreskjema som var plassert i kassene. Her ble ruten de skulle gå eller hadde gått tegnet ned på et kart, samt at de besvarte spørsmål knyttet til besøket. Hele 90% rapporterte at de kun ferdes langs merka stier. Ved å benytte data fra rutevalgene i spørreskjemaet, kombinert med data fra ferdesltellerne, kunne vi estimere bruksintensiteten på de enkelte stisegmentene gjennom hele i studieperioden. Samtidig GPS-merket vi seks villrein våren 2009. Begge datasettene er analysert med tanke på effekter av ferdsel på villreinens arealbruk og trekkveier. Foreløpige analyser viser en negativ interaksjonseffekt mellom villreinens arealbruk og intensiv ferdsel gjennom sesongen. Størrelsen på ukentlig benyttet areal hos villrein var mindre i perioder med intensiv ferdsel, enn i perioder med lite ferdsel. Vi fant også at avstanden til sti/vei i forhold til der villreinen oppholdt seg, var negativt korrelert med økende ferdselsintensitet gjennom sesongen. Samme mønster fant vi også i forhold til hvor ofte villreinen kryssier sti/vei gjennom sesongen. Resultatene kan eksempelvis brukes til å regulere ferdsel i sårbare områder eller tider på året. Studien vil fortsette ut 2012 og vi understreker at dette er foreløpige resultater.

Hysch! Att visa hänsyn – en planeringsfråga?

Rosemarie Ankre, Mittuniversitetet/Blekinge Tekniska Högskola

E-post: rosemarie.ankre@etour.se

I de svenska kustlandskapen ska pågående turismutveckling balanseras med kraven på bevarande av värdefull natur och kultur. Denna balansgång skapar konflikter mellan olika intressen, men vilka dessa konflikter är och mellan vilka grupper har inte identifierats i den kommunala översiktsplaneringen. Översiktsplaneringen speglar planerarnas bild av verkligheten. För att inom planeringen kunna lösa och förhindra konflikter i samband med turismutveckling, behöver besökarnas och fritidshusägarnas bilder av verkligheten inkluderas. Kunskap om besökare kan därmed återkopplas till vilka metoder konflikter ska hanteras i översiktplaneringen.

En källa till konflikt är buller. I presentation ska zoner för tystnad analyseras där resultaten från en enkätstudie (2007), intervjuer och tidningsartiklar gällande området Blekinge skärgård. I kustlandskap finns redan zoner för tystnad genom appliceringen av så kallade hänsynsområden där bullerfrihet ska uppnås genom social kontroll. Hur hanteras buller och tystnad inom planeringen? Skiljer sig besökarnas och planeringens visioner om buller sig åt och isåfall, varför?

Friluftsliv, friluftssport och sportifierad friluftssport – ett spänningsfält och professionsarena

Johan Arnegård, Stockholms universitet

E-post: johan.arnegard@utep.su.se

Då mycket av det friluftsliv som bedrivs idag orienteras allt mer mot popularisering, marknad och konsumtion, riktas samtidigt fokus mot aktiviteter som upplevs innebära stora utmaningar, spänning och starka upplevelser med ett stort mått av action och risker. Därmed ökar också utbudet av sofistikerad utrustning och hjälpmedel samt anspråken på nyttjandet av naturområden. Särskilt områden som anses vara av mer exklusiv, och i vissa fall riskfull karaktär ställer också nya krav på kunnande och säkerhet. Det framställt exklusiva blir mer tillgängligt för en bredare allmänhet. Samtidigt sker även en sportifiering av mer traditionellt friluftsliv där den individuella prestationen alltmer framhävs som betydande. Det behöver inte handla om tävlande i mer traditionell bemärkelse, utan mer handlar det om individens seger över sig själv och de äventyrliga utmaningar som vistelse i extrem natur kan innebära.

I och med denna utveckling blir pedagogiseringen av naturupplevelser och naturaktiviteter allt viktigare och får samtidigt ett mer strukturerat innehåll, vilket i sin tur medför möjligheter till professionalisering och kommersialisering. Detta påverkar givetvis utvecklingen av nya ledargrupper med specialiserad expertis. Därmed ser vi framväxten av en hel flora av både ideella och mer eller mindre professionella ledare/instruktörer inom en mängd av friluftslivets verksamhetsformer. I en allt mer kommersialiserad och konkurrerande verklighet blir etablering, profilering och konsolidering viktiga strategier.

I denna presentation diskuteras hur allt detta sammantaget bidrar till en framväxt av nya marknader med nya sysselsättningsmöjligheter. Att ha äventyrligt friluftsliv som yrke blir reella möjligheter i en senmodern tid där begrepp som individualisering, reflexivitet, överskridande, teknologi, entreprenörskap och globalisering samtidigt är mycket centrala.

Utvärdering av naturvägledning

Anders Arnell, Centrum för naturvägledning, SLU

E-post: anders.arnell@sol.slu.se

Naturvägledning kan ha olika mål beroende på vem som driver den – främja naturintresse, förmedla kunskap och förståelse, ge positiva naturupplevelser, skapa miljöengagemang, göra naturen mer tillgänglig, främja lokal ekonomi med mera. Hur ska man veta om målen nås? Vilka verktyg för utvärdering finns? Hur har uppföljning och utvärdering gått till där den genomförts? Centrum för naturvägledning samlar erfarenheter av uppföljning, utvärdering och kritisk granskning av projekt med goda exempel och verktyg från såväl Sverige som andra länder.

Presentationen sammanfattar en rapport från Danmarks Evalueringsinstitut om utvärdering av naturvägledning, ger en överblick över hur man arbetar med besökarundersökningar i naturskyddade områden i Finland, redogör kort för Internationella naturvårdsunionens ”Evaluating Environmental Education” samt presenterar några representativa exempel på uppföljning och utvärdering från olika verksamheter i Sverige.

Friluftsliv, idrott och skola i förändring

Erik Backman, Stockholms universitet

E-post: erik.backman@utep.su.se

Samtida processer i form av globalisering, kommersialisering, medialisering och en ökad teknikutveckling påverkar samhället och så även människors utövande av idrott och friluftsliv. I denna presentation fokuseras hur friluftsliv undervisning i skola och lärarutbildning påverkas av dessa nutida samhällstendenser samt hur lärare ser på framtidens friluftsliv undervisning. Mot bakgrund av ett empiriskt material bestående av intervjuer med idrottslärare i grundskolans senare år diskuteras hur ungdomars intresse för friluftsliv kan stimuleras genom skolans undervisning. Utsagorna bekräftar problemen i att förverkliga friluftslivets framskrivna position i styrdokument. Ett äventyrligt friluftsliv bestående av längre utomhusvistelser framhålls som framtidens friluftsliv undervisning och ett sätt att möta ungdomars behov av stimulans. I strävan att realisera en friluftsliv undervisning som engagerar ungdomar och samtidigt verkar inkluderande diskuteras förändringar inom styrdokumentens formuleringar, friluftsliv utbildningen för blivande idrottslärare samt gränsöverskridanden inom skolans kunskapsområden.

Att integrera friluftslivet - och dess företrädare - i kommunal planering. Erfarenheter från arbete med kommunala naturvårds- och friluftslivsplaner

Calle Bergil, Norconsult

E-post: calle.bergil@norconsult.se

Kommunerna och de ideella friluftorganisationerna är två - ibland motsatta, ibland medspelande - nyckelspelare när det gäller att skapa förutsättningar för friluftsliv. Kommunerna är oftast mycket välviljigt inställda till friluftsliv i ord och stöttar och samarbetar gärna med friluftorganisationer i olika projekt för friluftslivet. När det gäller ”vetenskaplig naturvård” (skydd av biologisk mångfald etc.) och förhållandet till den ideella naturvården är bilden betydligt mer skiftande och här finns ofta påtagliga samarbets-svårigheter. Utifrån erfarenheter av arbetet med naturvårds- och friluftslivsplaner i ett antal kommuner i västsverige diskuteras frågorna om samspelet mellan kommunerna och de ideella organisationerna i den fysiska planeringen;

- Vad avgör om samarbetet fungerar och inte?
- Vilken roll kan de ideella organisationerna få i den kommunala planeringen vid ett gott samarbete?
- Kan också motsättningar vara produktiva?
- Hur bör arbetet med naturvårds- och friluftslivsplaner läggas upp för att fungera bra?
- Kan friluftslivsfrågorna vara en ”brygga” i samarbetet mellan naturvårdsorganisationer och kommuner?

Projektet presenteras även som en poster

Skog och friluftsliv? Var finns friluftslivet i skogspolitiken och vilka verktyg har Skogsstyrelsen att arbeta med?

Sofia Blomquist, Skogsstyrelsen

E-post: sofia.blomquist@skogsstyrelsen.se

Medförfattare: Ylva Birkne, Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen är den myndighet som ansvarar för att de mål riksdag och regering ställer upp för skogen uppnås. De mål som vi jobbar med rymmer framför allt inom skogs- och miljöpolitiken, men även politik för folkhälsa, regional utveckling och den nya friluftspolitiken.

Skogspolitiken betonar att skogen ska skötas så att man uppnår såväl mål för produktion som mål för miljö. I miljö ingår bland annat naturvärden, kulturmiljövärden och friluftsvärden. Värden av tillgång på skog att rekreativ sig i för såväl folkhälsan som livsmiljö lyfts fram och det kan finnas anledning att låta friluftsvärdena styra skötseln av vissa skogar. Riksdag och regering anser också att det räcker med de skrivningar som idag finns i skogsvårdslagens 30:e paragraf, den som behandlar hänsyn till natur- och kulturmiljö. Kommunerna har ansvar för att säkerställa tillgången på tätortsnära natur.

Skogsstyrelsens verktyg är framför allt rådgivning, lagtillsyn och områdesskydd. Samverkan med andra aktörer är viktigt, inte minst i arbetet med att identifiera skogar med höga sociala värden. Vad kan Skogsstyrelsen göra om din friluftsskog anmäls för avverkning?

Poster: Reconsidering urban protected areas – a case study from southern Sweden

Sara Borgström, Stockholms universitet

E-post: sarab@ecology.su.se

The domination of human activities in cities results in land-use changes that compromise many ecological processes and creates landscapes with different characteristics and prerequisites compared to, for example, forests and agricultural landscapes. One example is the high degree of ecological and social heterogeneity that generates a small scale mosaic of different land uses in cities. The presumption of this study is that with increasing urbanisation and demands on high quality urban nature, these urban characteristics force forward reconsideration of conventional nature conservation frameworks. By examining the current patterns of nature conservation in landscapes with different degree of urbanisation, this study serves as a starting point for a discussion on these challenges. The empirical basis was official data on nature conservation from 209 municipalities in southern Sweden. The patterns of the 1869 nature reserves, found in southern Sweden, were statistically evaluated by the number, size, age, land cover patterns and objectives of designation, in relation to the degree of urbanisation in the overall landscape. The analyses revealed that in Swedish cities, the nature reserves are fewer, but larger and have a higher diversity of land covers. The land cover compositions showed no differences between urban and rural nature reserves. However, urban nature reserves differ more from their surroundings compared to rural nature reserves. The urban nature reserves are also founded upon more, and more socially oriented purposes. The patterns found seem to be an effect of the urban context rather than a conscious strategy of adaptation to the specific urban characteristics.

Vad är syftet med skyddad natur i städer? Inrättande av naturreservat i södra södra Sverige 1909-2006

Sara Borgström, Stockholms universitet

E-post: sarab@ecology.su.se

Medförfattare: Regina Lindborg, Thomas Elmqvist

Staden och naturvården närmar sig varandra fysiskt och konceptuellt, och skyddade områden utgör en betydelsefull och mångfunktionell del av stadslandskapet. Naturvård handlar ytterst om att identifiera biologiska och sociala värden och prioritera mellan olika geografiska områden. De beslut som slutligen tas utgör grunden för landskapets utveckling och vår syn på naturen. En djupare förståelse för processerna bakom dessa prioriteringar och hur användning av olika syften för naturskydd har varierat över tid är av yttersta vikt för att förverkliga en väl integrerad och strategisk framtida naturvård, både i städer och på landsbygden.

Huvudsyftet med denna studie var att undersöka hur naturvården utvecklats i städer jämfört med landsbygden, under de senaste 100 åren och utifrån det, diskutera framtida utmaningar för den urbana naturvården. För alla naturreservat (1869 st) inrättade i södra Sverige 1909-2006, analyserades användningen av de fem lagstiftade huvudsyftena; Bevara biodiversitet (organismgruppsnivå), Bevara miljöer, Friluftsliv, Restaurera och skapa miljöer, Restaurera och skapa habitat, med avseende på antal och sammansättning per naturreservat, och i relation till ålder, storlek och grad av urbanisering i det omgivande landskapet. Städernas naturreservat visade sig vara baserade på fler syften. Medan Friluftsliv var det vanligaste syftet i städernas naturreservat, dominerade Bevara miljöer på landsbygden. Vad gäller bevarandesyftena, var Bevara biodiversitet mer vanligt i städerna än Bevara miljöer. Varken i städer eller på landsbygden användes syftena som avser Restaurera eller Skapa miljöer/habitat i någon nämnvärd utsträckning. Den mest anmärkningsvärda förändringen över tid var de senaste årtiondenas markanta ökning av Bevara biodiversitet i både urbana och rurala naturreservat, vilket verkar ha skett på bekostnad av Friluftsliv, som minskat avsevärt. Förändringarna i användning av olika syften avspeglade sig också i de mer specifika skötselprioriteringarna, vilka har en direkt inverkan på hur naturreservaten utvecklas och används. Resultaten diskuteras i relation till stadslandskapets specifika egenskaper och hållbar stadsutveckling.

Planering av stadsnära friluftsliv

Mårten Dunér, Boverket och Blekinge tekniska högskola

E-post: marten.duner@boverket.se

Rubriken är utgångspunkt för en diskussion om planeringens möjligheter att påverka friluftslivet, genom att reglera och styra det, eller genom att skydda det mot andra intressen som vill nyttja landskapet. Syftet med planering förutsätts ofta vara ett försök att påverka framtiden. Till viss del är det riktigt, planering har syftet att genomföra en furstes ambitioner med att göra hans stad så vacker som möjligt. Samtidigt syftar stadsplaneringen ytterst till att bekräfta en viss struktur vad gäller ägande, juridiskt och fysiskt, och därmed mer reglera nuet än framtiden. Vill man lösa samhällsproblem genom fysisk planering är det viktigt att vara medveten om dessa grundläggande principer om vad det är och hur det kan användas. Med friluftsliv menas för det mesta verksamheter som utövas utanför städerna, ofta relaterade till naturupplevelser i ett ursprungligt landskap. Det kan konstateras att det inte finns någon sådan grön landsbygd som ensidigt kan användas till friluftsliv.

Som allegori för att beskriva den ökade konflikten om landsbygden, används den brittiska TV-serien »Morden i Midsomer» som just skildrar konflikter på den engelska landsbygden, mellan bönder och adel, mellan gamla landsortsbor med agrar koppling och nya inflyttade stadsbor med dragning åt antikviteter, skogspromenader och sociala utflykter. Även på den svenska landsbygden sker nu stora förändringar, dels på grund av förändrade förutsättningar för areell produktion men också på grund av en ny utflyttningsvåg av urban befolkning.

Frågan är i vilken utsträckning fysisk planering är praktiskt möjlig, juridiskt legal, politiskt och socialt önskvärd, att använda som verktyg för att styra rörligt friluftsliv. Några entydiga svar kan inte ges vad gäller framtiden utan man kan bara konstatera oklarheter i ett splittrat lagsystem, en konflikt mellan rörlig, kommersiell verksamhet och stationär, äganderelaterad verksamhet, samt hur statsmakterna väljer att prioritera areella näringar, industriell verksamhet, naturskydd och turism.

Framtidens friluftsliv – hur förverkligar vi friluftslivspolitiken och går vidare?

Christina Frimodig, Naturvårdsverket

E-post: christina.frimodig@naturvardsverket.se

I juli i år presenterade regeringen den första friluftspolisitionen någonsin. I denna workshop diskuterar vi propositionens innehåll och hur vi kan arbeta vidare utifrån de mål som är uppsatta. Vi fokuserar på den del i propositionen som handlar om kunskapsuppbyggnad.

Eva Thörnelöf, avdelningsdirektör på Naturvårdsverket berättar hur myndigheterna planerar att arbeta vidare utifrån propositionen. Ulf Silvander, generalsekreterare Svenskt Friluftsliv ger sin syn på friluftslivspropositionen och hur fördelningen av pengarna till friluftorganisationerna ska skötas. Peter Fredman ger sin syn på hur arbetet med kunskap för friluftslivet kan fortsätta och utvecklas.

Därefter för vi en diskussion kring två frågor:

- Hur säkerställer vi långsiktig kunskapsuppbyggnad inom friluftslivet?
- Hur säkerställer vi kompetensförsörjningen inom friluftslivet och hur får vi kompetensen på rätt ställe?

Tanken med workshopen är att informera om arbetet efter friluftspolisitionen och att tillsammans identifiera strategiskt viktiga frågor för att skapa resurser till forskning och statistik.

Tätortsnära lövskogar: skötsel för rekreation och biologisk mångfald

Bengt Gunnarsson, Göteborgs universitet

E-post: bengt.gunnarsson@dpes.gu.se

Medförfattare: Erik Heyman

Den tätortsnära naturen i Sverige och norra Europa har stort värde för invånarnas rekreativsmöjligheter. Det finns samtidigt en mängd delvis motstridiga intressen som gör anspråk på att utnyttja "grön- ytorna". Detta medför att man i planeringen av tätortsnära natur för rekreation ibland måste väga för- och nackdelar med olika skötselalternativ mot varandra. Vi har studerat olika skötselalternativ för tätortsnära lövskog i västra Sverige med speciell vikt lagd vid effekter på biologisk mångfald. Vi har också ställt ett antal frågor kring skötseln av tätortsnära lövskog: Hur kan rekreation i dessa miljöer kombineras med hög biologisk mångfald? Hur kan man underlätta planeringen för skötsel av tätortsnära lövskogar? Vi diskuterar några olika alternativ utifrån våra resultat och olika scenarier för tätortsutveckling.

Kulturperspektiv i forskning om friluftsliv

Kirsti Pedersen Gurholt, Norges Idrottshögskola

E-post: kirsti.gurholt@nih.no

Kultur er et flertydig begrep, dynamisk og komplekst. Dels brukes begrepet for å beskrive avgrensede grupper eller livsformer, for eksempel reindriftskultur, fiskerikultur, kvinnekultur, jaktkultur eller klatrekultur. Kulturbegrepet forbindes også med sektoriserte områder av samfunnet, som kunst, film, teater og idrett, i betydningen kultursektoren og kulturpolitikk. I antropologisk betydning refererer kultur til de praksiser, tanketradisjoner, ideer, forestillinger, verdier og holdninger som grupper av mennesker skaper, kommuniserer og deler - som gjenskapes eller omdannes. Sett slik handler kultur om flytende grenser. Overført til friluftsliv som forskningsfelt: Hvordan beskrives og forstås forandringer i friluftsliv og i menneskers relasjoner til natur? Hvorvidt blir alle blir mer like, men kanskje på andre måter enn før? Eller er det slik at vi blir mer forskjellige enn før? Og kan det finnes områder der kontinuitet er mer framtrødende enn endring? Er forandring i friluftsliv noe som først og fremst hører vår samtid til?

Kultur kan også defineres som spørsmål om hvordan vi lærer å bli menneske. Begrepet dannelse (svensk: bildning) er igjen kommet i fokus, som uttrykk for hvordan kultur og natur inkorporeres gjennom måtene mennesker beveger seg i landskaper på. Dels som kroppslige erfaringer, ferdigheter og kunnskaper; dels som måter å tenke, forstå og oppleve seg selv og verden på. Mens barn og unge for noen tiår tilbake, mange steder i det spredt befolkede og langstrakte Norge, utviklet et (ikke alltid positivt) forhold til natur gjennom deltakelse i nødvendig virksomhet og selvorganisert lek ute, er opplæringen i dag institusjonalisert og formalisert gjennom nasjonale læreplaner og handlingsplaner fra barnehager til universiteter og høyskoler. Samtidig trenger begrepet naturopplevelser inn, også i frivillige organisasjoner og lovverk, for å beskrive menneskers forhold til natur. Ofte til erstatning for det eldre begrepet naturerfaring. Er slik begrepsendring uttrykk for ”uskyldig” retorikk, eller kan det være uttrykk for omfattende samfunnsmessig restrukturering; en såkalt sanselig-estetisk vending?

Besökarledd fotografering som metod för att utvärdera rekreationsskogar

Erik Heyman, Göteborgs Universitet

E-post: erik.heyman@dpes.gu.se

Utvärdering av allmänhetens preferenser för naturmiljöer görs ofta genom bildenkäter där deltagarna får rangordna bilder av miljöer. En relativt ny metodik är den sk VEP-metoden (visitor employed photography), eller besökarledd fotografering, där deltagarna själva får ta bilder ute i fält. Metoden har fördelen att deltagarna får ett större individuellt spelrum att själva välja ut miljöer jämfört med konventionella enkäter. Bildernas innehåll kan analyseras utifrån olika perspektiv t ex skogsskötsel eller bevarande av biologisk mångfald.

Vi gjorde en besökarledd fotograferingsstudie i Delsjöområdet, det mest besökta friluftsområdet i Göteborg. Deltagarna fick gå längs en 2 km lång slinga i varierad skogsmiljö och blev ombudade att ta 10 fotografier längs slingan, varav 5 bilder på platser som de tyckte var de mest positiva och 5 platser som de upplevde som mest negativa. Deltagarna skrev även en kort motivering till valet av platser som de fotograferade. Bilderna analyserades sedan utifrån ett antal nyckelelement som är associerade till skötselåtgärder och bevarande av biologisk mångfald. Genom att se om dessa element förekommer mest frekvent i negativa eller positiva bilder så kan resultaten från vår studie användas för att ta fram skötselstrategier för stadsnära rekreationsområden.

Luften är fri - staden är full av liv. Workshop i samarbete med Urban futures

Jaan-Henrik Kain, Chalmers tekniska högskola

E-post: kain@chalmers.se

Workshopen består av två korta presentationer med efterföljande diskussion. Presentatörer är:

- Emma Nilsson, Malmö Högskola
- Daniel Andersson och Bernard le Roux, Göteborgs Stad

De senaste åren har såväl arkitekter, planerare som forskare i allt högre grad intresserat sig för en typ av stadsbruk som inte följer det förutbestämda eller av planeringen förväntade. Genom att studera de som förmår skapa nya eller ta befintliga mellanrum i anspråk, kan man lära sig något om planeringens villkor i relation till hur människor gör stadsmiljöer till sina.

Inom ramen för sin forskning har Emma Nilsson särskilt studerat en form av stadsbruk – parkour – vilken karaktäriseras av att staden och dess arkitektoniska konfigurationer behandlas som konkreta hinder och man excellerar i tekniker för att övervinna dessa. Med utgångspunkt i parkour blir det tydligt att den byggda miljön föder och stödjer olika sorters bruk, men också att den miljö som är stadens rymmer ett stadsumgänge av det slag som vanligtvis beskrivs i termer av naturumgänge och friluftsliv.

Människor tar på olika sätt staden i anspråk och många intressen kan skapa friktion. Esperantoplatsen i Göteborg rustades nyligen upp blev populär bland skateboardåkare vilket inte uppskattades av de boende i området. Daniel Andersson och Bernard le Roux från Göteborgs Stad kommer att prata om konflikter som möjligheter. Om negativa röster i dialogprocesser - i planering likväl som genomförande. Hur kan man verka (istället för att hantera, undvika eller ha fokus på att lösa konflikter som uppstår) och hur bidrar ett sådant förhållningsätt till en mer robust process?

Vi bygger tätare; fler människor rör sig, motionerar och rekreerar i de urbana miljöerna. Under workshopen diskuteras dessa rörelser utifrån ett planerarperspektiv. Vilka krav ställer det på stadsplaneringen och hur kommer det in i processerna? Vidare hur kan olika gruppers behov och eventuella motstående intressen hanteras?

Mistra Urban Futures är ett nytt centrum för hållbar stadsutveckling, som erbjuder en arena för förstklassig, verkningsfull och samhällsrelevant kunskapsutveckling. Nära samverkan mellan praktiker, forskare, näringsliv, intresseorganisationer och allmänhet bidrar till att göra verklig skillnad för miljön och människors liv i världens städer.

Om vurdering av fysisk tilgjengelighet til friluftsområder

Gro Koppen, Institutt for landskapsplanlegging, Universitetet for miljø- og biovitenskap

E-post: gro.koppen@umb.no

Medförfattare: Mari Sundli Tveit (UMB), Åsa Ode (SLU)

Det juridiske utgangspunktet for friluftslivet i både Norge og Sverige er allemannsretten. For at denne retten skal ha noen funksjon, forutsettes det imidlertid arealer som er tilgjengelige og attraktive for friluftaktivitet.

Fysisk tilgjengelighet til friluftsområder kan være både ekstern og intern. Ekstern tilgjengelighet til et friluftsområde innebærer at folk har tilgang til området gjennom adkomster (entréer) som leder inn i terrenget, og at de bor innenfor en gitt avstand til dette friluftsområdet. Intern fysisk tilgjengelighet kan på sin side relateres til forhold som påvirker hvordan folk kan bevege seg i landskapet og landskapspreferanser i forhold til type bruk.

I denne presentasjonen vil jeg fokusere på den eksterne tilgjengeligheten til friluftsområder, med eksempler fra Moss kommune. Moss er en middels stor bykommune øst for Oslofjorden. Gjennom en landskapsanalyse søker jeg å belyse hvordan ekstern tilgjengelighet til friluftsområder kan måles og visualiseres. Landskapsanalysen er utført ved hjelp av GIS og feltanalyse, og fordeler og ulemper ved bruk av ulike datakilder (blant annet topografiske kart, arealbrukskart, kommuneplankart og ortofoto) er vurdert.

Avstand, eller nærhet, til friluftsområder defineres og måles gjerne som antall meter fra folks bolig og til et friluftsområde. Forskning peker på at avstanden til friluftsområder for hverdagsbruk ikke bør overstige 250 til 300 meter (Hörnsten og Fredman 2000, Ode og Fry 2006, Neuvonen et al. 2007). Større friluftsområder som egner seg for helgeutflukter eller områder som er egnet for mer spesifikke friluftaktiviteter kan ligge noe lenger unna. Avstand påvirkes også av infrastruktur og hvordan grøntstrukturen er utformet.

Arbeidet er en del av det prosjektet "Governance and recreation: Conditions for sustainable management of urban recreational landscapes. May governance and accessibility be valuable tools?" Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Institutt for landskapsplanlegging ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) og Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR).

Vem åker skidor i framtidens friluftsliv?

Linda Lundmark, Umeå universitet, Friluftsliv i förändring

E-post: linda.lundmark@geography.umu.se

Syftet med studien som presenteras här är att ta reda på hur efterfrågan på friluftslivsaktiviteter kan arrangeras i ”användartyper”, som bygger på individer, och ”aktivitetsgrupper”, som bygger på aktiviteternas egenskaper. Det material som används är från en svenskt nationell undersökning som samlades in 2007/2008. Tidigare studier visar att det finns ett behov av att finna användartyper och aktivitetsgrupper som bättre speglar det generella mönstret. Detta är viktigt eftersom förändringar i efterfrågan nu och i framtiden inte bara får konsekvenser för planering av friluftsliv, utan också för den inhemska naturturismen. Forskningen har visat att efterfrågan på friluftslivsverksamhet i hög grad är åldersberoende och att äldre människor tenderar att välja mer passiva aktiviteter. Men, det finns också inslag av kohortberoende förändring. Förutom tid och ålder påverkar socioekonomiska faktorer som inkomst och familjestruktur individens vilja och förmåga att konsumera friluftsliv. Med en åldrande befolkningsbas är en viktig skillnad för framtidens efterfrågan på friluftsliv och naturturism huruvida variationerna främst är kohortberoende eller om de är tidsberoende variationer.

Poster: Opplevelsen og effekten av regelmessing friluftslivsaktiviteter som en del av fedmebehandling.

Ann-Helen Odberg og Gunnar Gunnarsson, Islanske universitet

E-post: annhelen@hi.is

Målinger viser at fedmehandlingen ved rehabiliteringssenteret Reykjalundur på Island er effektiv og gir gode helseeffekter. Det at brukerne får både forbedret sin fysiske og mentale helse viser hvor viktig det er med målrettet og helhetlig fedmebehandling. Behandlingen ved Reykjalundur varer i 3-3,5 år og består av 5 perioder. Det er etter 3. perioden som består av egentrening hjemme i 6 mnd og et veiledningsmøte med lege at målinger viser at brukerne har stagnert eller hatt tilbakefall. Delmål med intervensjonen:

- Gi brukerne et tilpasset aktivitetstilbud i naturen (Community Based Rehabilitation) i sin hjemmekommune. Intervensjonen gjennomføres i 3. periode mens brukerne har egentrening hjemme (6 mnd) og den består av enkle friluftslivsaktiviteter i et lett terreng.
- Utforske/utnytte naturens potensielle helseeffekter
- Se om tilrettelagte aktiviteter i naturen/friluftsliv kan gi både forbedret behandlingstrokap og endret helsemessing kontrollplassering/empowerment (Health Locus of Control).

Hovedmålet med intervensjonen er å vedlikeholde eller øke aktivitetsnivået hos brukerne og samtidig få forbedret behandlingstrokap hos brukerne i 3. periode (T3).

Forskningsspørsmål:

Er sammenheng mellom:

- Behandlingstrokap og kroppssammensetning?
- Behandlingstrokap og utholdenhet?
- Behandlingstrokap og livskvalitet/psykisk helse?
- Behandlingstrokap og troen på hvor mye de føler de kan påvirke egen helse (Health Locus of Control)?

64 brukere (18-65 år gamle) vil få tilbud om å delta i forskningsprosjektet, 32 får i tillegg til ordinær oppfølging tilbud om å delta i enkle friluftslivsaktiviteter i nærmiljøet i Reykjavik og omegn, mens de andre 32 er i kontroll gruppen som for vanlig oppfølging og veiledning fra rehabiliterings. Aktivitetene/turene arrangeres 2x i uken i nærmiljøet og 1x i måneden planlegges en lengre „fjell“-tur på en lørdag (stigning 150-300 m). Varigheten på hverdagsturene er ca. 50-60 min. og noe lengre på „fjell-turene. Gåhastigheten forventes å være ca. 3-4 km/timen i lett terreng. Under veiledning fra fagpersonale ved både Reykjalundur rehabiliteringssenter og Det Islandske Universitetet (avdeling for idrett- og helsevitenskap) er det den islandske turistforeningen (Ferðafélag Ísland) som organiserer det tilrettelagte opplegget for brukerne.

Både i forkant og etter intervensjonen måles forskjellige helsevariabler som livskvalitet: SF-36, angst (BAI), depresjon (BDI-ii) og Obesity-related Problem Scale. I tillegg måles: behandlingstrokap, Health Locus of control (helsemessing kontrollplassering, indre eller ytre faktorer), kondisjon, BMI, midjemål og kroppssammensetning (BIA). Intervensjonen starter 1. november 2010 og avsluttes juni 2011.

Sosiale og kulturelle dimensjoner ved tilgjengeligheten til friluftslivsaktiviteter i Norge. En analyse av hvilke forhold som stimulerer til deltakelse i en aktivitet og hvilke forhold som virker som hindre.

Alf Odden, Høgskolen i Telemark

E-post: alf.odden@hit.no

En rekke studier, både nasjonalt og internasjonalt, dokumenterer at det kan være svært store forskjeller i oppslutningen om ulike friluftslivsaktiviteter (Cordell et al 2004, SCB 2004, Fredman et al 2008, Odden 2008, Vaage 2009). For eksempel vil aktiviteter som fotturer og utendørs bading omfatte om lag 80% av befolkningen, aktiviteter som fiske og sykkelturner ligger rundt 50%, mens aktiviteter som jakt og fjellklatring har en oppslutning under 10%. Noen av disse forskjellene mellom aktivitetene skyldes helt klart ulikheter i fysisk tilgjengelighet. Dette kan for eksempel dreie seg om mangel på egnede lokaliteter eller at disse ligger langt borte fra der folk bor. Eller at aktivitetene er såpass fysisk krevende at kun et mindretall av befolkningen evner å delta. Mye tyder imidlertid på at den fysiske tilgjengeligheten langt fra er den eneste forklaringen på forskjellene i oppslutning. For eksempel viser det seg at mange aktiviteter har et tyngdepunkt av utøvere fra en relativt avgrenset sosiokulturell gruppe, og at slike gruppers særlige tilknytning til enkelte aktiviteter ofte har vært relativt stabil over tid (Odden 2008). Noe som taler sterkt for at friluftslivsaktivitetenes tilgjengelighet også har en sosiokulturell dimensjon.

Denne presentasjonen tar sikte på å utforske nærmere de sosiokulturelle dimensjonene ved tilgjengeligheten til friluftslivsaktiviteter. Hva er årsaken til at en sosiokulturell gruppe har et særlig sterkt forhold til en aktivitet, men deltar lite i en annen? Og hvilke mekanismer er virksomme når et slikt forhold vedvarer over tid? Eksempler fra norsk friluftsliv vil bli analysert ved hjelp av et teorigrunnlag basert på Bourdieus (1984) perspektiver på sosialisering, sosial og kulturell reproduksjon og distinksjon. En tilnærming som vil bli supplert med Tangens (2004) perspektiver på inklusjons- og eksklusjonsmekanismer innen norske fritidsaktiviteter.

Urbanisering av naturumgänget: Friluftsliv, etnicitet och modernitet i stadsnära natur

Pernilla Ouis, Malmö Högskola

E-post: pernilla.ouis@mah.se

Medförfattare: Ebba Lisberg Jensen

I presentationen redovisas slutresultatet för forskningsprojektet ”Hitta ut!”: Friluftsliv, ekologisk läskunnighet och integration bland nysvenskar i stadsnära natur, finansierat av FORMAS (2008-10). I projektet studerades invandrares friluftsvanor, ekologiska läskunnighet i den svenska naturen och deras önskemål kring nyttjandet av den stadsnära naturen. Resultatet visar att naturumgänget mer handlar om modernisering och urbanisering, än om etnicitet och kulturell bakgrund. Vi iakttar en generell övergång från ett mer förmodernt nyttobaserad relation till naturen till en mer modern och urban relation baserad på rekreation och konsumtion. Migration kan jämföras med modernisering i rum, istället för i tid. Begreppet ”urbanisering av naturumgänget” införs och definieras.

Allemansrätten och kommunal fysisk planering – tillgång eller svaghet för friluftslivet?

Lena Petersson Forsberg, Blekinge Tekniska Högskola

E-post: lena.peterssonforsberg@bth.se

Medförfattare: Lars Emmelin, Blekinge Tekniska Högskola

I policydokument från nationella myndigheter framhålls ofta värdet av natur och friluftsliv samtidigt som det uttrycks en stark tilltro till den fysiska planeringen som verktyg för att skydda rekreationsnatur. I Sverige finns ett kommunalt planmonopol och det är kommunernas ansvar att planlägga användningen av mark- och vattenområden och därmed även att säkra tillgången på natur som är lämplig för rekreation och friluftsliv. Enligt plan- och bygglagen (PBL) ska hänsyn tas till behovet av parker och andra grönområden och lämpliga platser för lek, motion och annan utevistelse i planeringen av sammanhållna bebyggelse. Detta ska ses som ett allmänt intresse. Ett flertal andra intressen ska också beaktas i planeringen, exempelvis exploatering av bebyggelse och infrastruktur. De beslutande lokala politikerna avgör vilket intresse som ska väga tyngst. Friluftslivets status inom kommunal fysisk planering synes dock vara svag i avvägningen mot andra samhällsintressen. Det finns ett flertal tänkbara och samverkande orsaker till detta.

Den generösa allemansrätten, som finns i bland annat Sverige, kan vara en delförklaring till varför friluftslivet står relativt svagt som intresse inom den kommunala fysiska planeringen. Detta eftersom argumentet att friluftsliv kan ske ”någon annanstans” än just där man vill exploatera kan användas i många fall. Allemansrätten är dessutom inte entydigt definierad till sitt innehåll och kan inte hävdas för att hindra exploatering. I strandzoner förstärks därför allemansrätten ytterligare av strandskyddet. Den nyligen genomförda förändringen i strandskyddslagstiftningen stärker många kommuners inflytande över utvecklingen i strandzoner högst väsentligt. Detta kan anses vara bra eller dåligt beroende på perspektiv. Även de så kallade riksintressena för bland annat friluftsliv syftar till att skydda områden som anses vara särskilt viktiga. Riksintressenas tillämpning har visat sig problematisk i flera avseenden och de är för närvarande under utredning. Det finns alltså lagstöd för att friluftsliv ska beaktas i den kommunala fysiska planeringen men ännu en tänkbar orsak till friluftslivets relativa svaghet som intresse är de vaga begrepp och formuleringar som ingår i både lagtexter och annan planeringsretorik. Exempel på begrepp som är otydliga och därmed i viss mån öppna för förhandling om dess betydelse och tillämpning är allmänt intresse, allemansrätt och riksintressen. Inom ramen för forskningsprojektet Fysisk planering för friluftsliv har dessa begrepp undersökts genom litteraturstudier. Under våren 2010 utfördes även åtta intervjuer med planeringstjänstemän i utvalda kommuner. Det som undersöktes var bland annat tjänstemännens föreställningar om friluftslivsaktiviteter och friluftsvärden som kan och bör beaktas inom den kommunala fysiska planeringen. Resultat från dessa undersökningar presenteras och diskuteras.

Den svenska allemansrätten: En bakgrund och några aktuella frågor

Klas Sandell, Karlstads universitet, Friluftsliv i Förändring

E-post: Klas.Sandell@kau.se

Några karaktärsdrag för den nutida svenska allemansrätten är att den: (i) har rötter i det förmoderna men framför allt är en del av det moderna industrisamhällets förhållningssätt till natur och landskap; (ii) kan ses som ett "frirum" för tillgänglighet och är mycket viktig för allmänhetens naturkontakt, friluftsliv och naturbaserad turism; (iii) bygger på att man kan "läsa landskapet" (men som med all läsning måste man lära sig att läsa – en utmaning i ett högrörligt och mångkulturellt samhälle, men också en viktig miljöpedagogisk möjlighet); och (iv) bör ses inte minst som ett miljö- och demokratiperspektiv – som en illustration till ett hänsynsfullt mångbruk av landskapet.

Men allemansrättens förutsättningar förändras när samhället och dess rekreationsbruk av naturpräglade landskap i övrigt förändras och några exempel på frågor som det nu finns särskild anledning att diskutera i Sverige är:

- vad är en anläggning? (som gör det möjligt att ta betalt och reglera tillträdet till något arrangemang i landskapet, t.ex. ett preparerat skidspår); och
- skall det kommersiella och/eller organiserade nyttjandet av allemansrätten regleras hårdare? (en fråga som väckts av bl.a. den växande naturturismen och den kommersiella bärplockningen).

Förslag som det finns anledning att reflektera över när det gäller allemansrättens framtid är t.ex.: (i) att pröva möjligheten att specificera allemansrättens kärna i lag; (ii) att utreda konsekvenserna av att göra en tydligare avgränsning från allemansrätten gentemot det nyttjande som är både organiserat och kommersiellt och i så fall hur markägarna, framför allt i särskilt attraktiva områden, kan göra sig kollektivt "nåbara" och "förhandlingsbara"; samt (iii) att inrätta en allemansrättens ombudsman (sakkunnig) som bevakar, dokumenterar och driver utvalda fall

Presentationen kommer att ge en översikt över den svenska allemansrättens karaktärsdrag och ställning hos svenska folket samt illustrera behovet av en fördjupad diskussion om den framtida hanteringen av några principiella frågor.

Reflektioner om framtida forskningsstrukturer för friluftsliv och naturturism i Sverige

Klas Sandell, Karlstads universitet, Friluftsliv i Förändring

E-post: Klas.Sandell@kau.se

En uppgift för forskningsprogrammet Friluftsliv i Förändring, och som prioriterats upp under dess avslutande 3-årsfas, är att ta fram diskussions- och beslutsunderlag angående framtida forskningsstrukturer för friluftsliv och naturturism i Sverige – ”a basis for decisions with regard to long term institutional structures, research efforts and knowledge transfer concerning outdoor recreation and nature based tourism in Sweden”. Det här arbetet innebär att viktiga frågeställningar och handlingsalternativ behöver inventeras inom områden som: avgränsningar och prioriteringar av forskningsfältet(n), finansiering, statistikinsamling och kontextualisering av insamlad information, forskarutbildning, doktorandkurser, forskarskola, kommunikation och kunskapsöverföring. En viktig delfråga är också den framtida förvaltningen av de strukturer som forskningsprogrammet Friluftsliv i Förändring har byggt upp för sitt arbete och för frilufts- och naturturistisk forskning i vidare termer i Sverige såsom: webbportalen www.friluftsforskning.se, nyhetsbrev, årliga konferenser, rapportserie inkl. den samlade dokumentation av vilka som forskar friluftsliv på i form av abstractsamlingarna från genomförda konferenser. Under sessionen kommer forskningsprogrammets hittillsvarande arbete med att ta fram detta diskussions- och beslutsunderlag att redovisas inkl. preliminära inventeringar av kritiska frågeställningar och förslag på handlingsalternativ liksom preliminära strategier för den fortsatta processen. Tre nordiska gäster kommer också att utifrån sina respektive länder kommentera aspekter som:

- avgränsningar mot t.ex. turism och idrott och naturvård?
- finansiering?
- kopplingar mellan forskning och utredning/utvecklingsarbete?
- placering vid universitet, myndigheter eller fristående institut/centrumbildningar?
- förändringar över tiden och troliga förändringar framöver?

Utifrån presentationen av hittills gjorda överväganden inom forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring samt de tre nordiska exemplen kommer det fortsatta arbetet med att ta fram detta diskussions- och beslutsunderlag att diskuteras och förslag, reflektioner och synpunkter välkomnas varmt.

Friluftsliv och sport – landskapsrelationer under omförhandling

Klas Sandell, Karlstads universitet, Friluftsliv i Förändring

E-post: Klas.Sandell@kau.se

Det moderna industrisamhället kännetecknas av funktionsspecialisering. Tiden delas upp i arbetstid, fritid och utbildningstid; rummet/landskapet delas upp i bostadsområden, tillverkningsområden och fritidsområden. Aktiviteter som tidigare varit inknutna i andra syften och andra landskapsrelationer specialiseras. I stället för att vara en del i jakt, strid, lek och sökande efter resurser gör idrotten aktiviteter som att springa, hoppa, kasta spjut, brottas eller dansa till olika specifika grenar med specialiserade regelverk, tidsavgränsningar, utrustningar, bedömningar och specialutformade rum/platser. Utifrån det senare – de rumsliga funktionsspecialiseringarna – får vi specifika idrottslandskap i form av arenor, banor och planer, vartefter också med kontrollerat klimat i form av inomhushallar. Men parallellt med denna idrottens successiva specialisering har det som bekant funnits fritidsrelaterade kroppsrörelsekulturer som i stället sökt upp de mer okontrollerade rumsliga miljöerna. Under begrepp som friluftsliv, naturturism, äventyr, frisksport, naturism och social naturvård har fritidsaktiviteter etablerats som snarare varit inspirerade av romantikens civilisationskritiska ideal om andra värden och naturupplevelser än av industrisamhällets funktionsspecialisering och kultivering av naturen.

Dessa två traditioner – enkelt uttryckt den tävlingsinriktade kroppsrörelsen som söker kontrollerad miljö, respektive naturmöten och andra upplevelser som söker okontrollerad miljö – har utvecklats parallellt och haft många överlappningar men inte sällan har de varit i konflikt med varandra. Naturupplevelsens roll, kontrollambitioner och synen på tävling och risk har varit återkommande gränslinjer. Idag syns starka tecken på att dessa gränstrakter på ett dramatiskt sätt ”omförhandlas”. Detta är en tendens som vi kan se både i sedan länge väletablerade fenomen som äventyrsbad och klätterväggar, men också i ännu så länge mer spekulativa varianter som skidåkning inomhus utför och på längden och forspaddlingsbanor med vattenpumpar.

Presentationen illustrerar och diskuterar dessa tendenser till sportifiering och friställning från landskapet och vilka konsekvenser detta kan tänkas innebära för ledande och lärande i friluftsliv, idrott och naturturism liksom för detta som fritidsaktivitet, motion, folkhälsa och samhällsplaneringsområde.

'Forest Fear and Forest Dear': bredden i menneskers forhold til natur bør gjenspeiles i framtidig friluftslivsforskning

Margrete Skår, Norsk institutt for naturforskning

E-post: margrete.skar@nina.no

Mye av friluftslivsforskningen fokuserer på menneskers motivasjon for å være ute i naturen og positive effekter av dette. Men menneskers forhold til natur kan også være preget av negative følelser som avstandstaken, usikkerhet, frykt eller synspunkter på natur som at den er stygg og utilnærmelig. Opphold i natur er ikke nødvendigvis positivt, men kan være det, framgår det i en kvalitativ case-studie i Norge. Studien som vil presenteres tar utgangspunkt i Buttekvernaskogen, en skog på ca 50 dekar som ligger i tettstedet Brumunddal. En åpen og erfaringsbasert tilnærming viser at beboere rundt skogen har synspunkter på og forhold til denne skogen som varierer i svært stor grad. Noen ser på den som en kjær og trygg forlengelse av hjemmet de jevnlig oppholder seg i, mens andre ser på den som skummel og stygg. Studien viser at beboernes forhold til skogen er kontekstualisert, det er bevegelig og situasjonsbetinget, avhengig av faktorer som tid, humør, sosiale relasjoner, livsfase og mer ytre sosiale faktorer. Studien viser også at beboernes forhold til skogen lar seg endre fra det negative til det positive, som fra utrygghet til trygghet.

En bevisst oppmerksomhet på egen utrygghet i natur, også dens sosiale kontekst og årsaker, kombinert med kroppslige, positive erfaringer i skog, ser ut til å være sentrale komponenter i slike transformative prosesser. Hvis en i tråd med helsepolitiske målsettinger ønsker å stimulere til friluftsliv, bør kunnskap om barrierer som negative følelser og preferanser for natur være et viktig bidrag. Dette bør også være et viktig kunnskapsbidrag inn i landskapsplanleggingen, og understreker viktigheten av å legge til rette for varierte naturområder der ulike preferanser kan imøtekommes.

Allemansrett og allmennhetens tilgjengelighet; prinsipp og endring

Håvard Steinsholt, Universitetet for miljø- og biovitenskap

E-post: havard.steinsholt@umb.no

Prinsippet om at umotorisert ferdsel i utmark (og noen andre bruksmåter) foregår uavhengig av hvem som eier arealene er sterkt festet i Skandinavia under betegnelsen ”Allemansretter”. Paralleller finnes mange steder i verden. Endringer eller påståtte endringer av bruksintensitet og bruksformer samt endringer i adferd, motivasjon (herunder kommersialisering) og holdninger kan utfordre prinsippene og den tilsynelatende ganske så harmoniske balanse i bruken av utmark. Slike endringer kan gjelde både blant utøvere av friluftsliv, andre brukere av allemansrett og blant konkurserende arealbrukere. Andre endringer kan ha utgangspunkt i politiske føringer og vektlegginger, juridisk utvikling og fortolkning eller vinkling og tilnærming i forvaltning og planlegging. Presentasjonen søker å problematisere en del av disse endringene med hensyn på allmennhetens faktiske tilgjengelighet og handlingsfrihet, blant annet ut fra praksis i norske domstoler.

Från hobbyorganisationer till samhällsentreprenörer - Tre bilder av säkerhet med och för friluftslivets aktiva

Rebecca Stenberg, Linköpings universitet

E-post: rebecca.stenberg@liu.se

Bild 1: Friluftorganisationerna är resursrika entreprenörer som själva ser till att skapa säkerhet, säkerhetsutbildningar och rutiner där det saknas. Men samhället ser "hobbyorganisationer" över axeln och tar inte vara på entreprenörskapet eftersom man bara kan känna igen samhällets entreprenörskap där man förväntar sig att finna det, dvs inom den traditionella sociala ekonomin; arbetsmarknad, integration och medinflytande. Det innebär också att man inte är så intresserad av friluftorganisationens synpunkter på vilka behov av säkerhet eller räddning som finns.

Bild 2: Både i Sverige och internationellt är samhällets räddningssystem under pågående ekonomisering mot förändring i enlighet med organisationskoncept från industriell produktion som Lean Production och Just in time. Man är också intresserad av s.k. "First Responders" för effektivisering av insatser och kostnader. Dessa kan innebära att personal i räddningssystemet kan överta varandras uppgifter i en akut situation eller att helt nya aktörer kan ge den första responsen på plats vid "vardagsolyckor". Inte heller här ses självräddande specialiserade aktörer som friluftorganisationer som en resurs. Utvecklingen kan också innebära att beredskapen för olyckor utöver vardagsolyckorna försämras. Dit hör friluftolyckorna.

Bild 3: Goda förutsättningarna för att friluftaktiva ska bli räddade - och bidra till räddning är utveckling av lokala samarbeten mellan friluftorganisationer och räddningssystem om risk- och resursinventering, om ömsesidig utbildning, om bättre kunskaper om varandras möjligheter och begränsningar samt om varandras kompetenser. Detta är inte utopi utan existerar i liten skala exempelvis i Göteborg och på Gotland. Det kräver dock en omvärdering av friluftorganisationerna både inom organisationerna själva, inom lokala räddningssystem och hos nationella huvudmän: Från hobbyorganisationer till samhälls-entreprenörer som med sina specialkunskaper och specialintressen bidrar till hållbara, gemensamma och lokala samhällsförbättringar och lösningar på identifierade samhällsproblem med hjälp av kollektiv mobilisering och innovativitet.

Elveeieren som turistvert og forvalter av laksefiske. Resultater fra et forskningsprosjekt i Trondheimsfjorden, Norge.

Stian Stensland, Universitetet for miljø- og biovitenskap

E-post: stian.stensland@umb.no

Rettighetshavere til fiske har en viktig rolle i fisketurismen. De er tilbydere av fiske, forvaltere av fiskeressursen og kan også være turistverter som tilbyr overnatting, matservering og andre tjenester. I en nordisk kontekst blir fiske- og jaktturismen, som er basert på grunneierrettigheter, ofte løftet fram som en mulighet for sysselsetting og inntekter på landsbygda. Imidlertid finnes det lite forskning på hva de som eier utnyttelsen av ressursen, grunneierne, har som mål med sin fiske- eller jaktrett. Laksefiske i Norge, og på Island, er kanskje de mest vellykkede eksemplene på kommersialisering av jakt og fiske i Norden. Forskningsprosjektet "Laks og verdiskaping i Trondheimsfjorden" undersøkte hva slags inntekter og målsetting grunneierne hadde med sin laksefiskerett. Resultatene er basert på en spørreundersøkelse med svar fra 712 grunneiere i elvene Orkla, Gaula, Verdalselva og Stjørdalselva. Å ta vare på fiskeressursen var den målsettingen som var høyest prioritert av grunneierne, mens målsetting om inntekt fra fiskeretten var ujevnt og lavere prioritert. Inntektene fra og kvaliteten på fiskeretten varierte svært mye mellom grunneierne, og en av tre hadde ingen inntekt fra fisket. Resultatene forteller at næringsutvikling med basis i fiskeressursene er krevende, og at en heterogen grunneiergruppe kan vanskeliggjøre oppslutning om en felles målsetting. Videre er åpenhet og forståelse for at grunneiere har ulike målsettinger med fiske- og jaktrettigheter en viktig forutsetning for utvikling av det naturbasert reiselivet.

Planlegging og forvaltning av bynære friluftsområder i Moss og Kungsbacka

Knut Bjørn Stokke, Universitetet for miljø- og biovitenskap

E-post: knut.bjorn.stokke@umb.no

Medförfattare: Eva Falleth og Hege Hofstad

Presentasjonen vil fokusere på planlegging og forvaltning av bynære friluftsområder i Moss og Kungsbacka kommuner, med vekt på å få fram noen likheter og ulikheter mellom dem. Vi har ikke til siktemål å sammenligne norsk og svensk planlegging og forvaltning, men få fram hvordan en norsk og en svensk kommune oversetter statlige krav og normer om bærekraftig områdeforvaltning, friluftsliv og folkehelse i sin planlegging, og hvordan planleggingen knyttet til bynære friluftsområder faktisk fungerer. Andre spørsmål vi vil belyse er i hvilken grad statlige rammer og aktører legger premisser for den kommunale planleggingen, samt hvordan lokale lag og organisasjoner deltar for å bevare friluftsområder for utbygging og andre tiltak.

Presentasjonen baserer seg på forskningsprosjektet ”Conditions for sustainable management of urban recreational landscapes”. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd, programmet MILJØ2015, og utføres av UMB, Institutt for landskapsplanlegging og NIBR. Foruten Moss og Kungsbacka, vil også Helsingborg og Asker bli gjenstand for undersøkelse. I disse to kommunene vil vi imidlertid ikke gå like omfattende til verks som for Moss og Kungsbacka, hvor tre friluftsområder for hver av kommunene er valgt ut for nærmere undersøkelse. Dataene vi bygger på er primært semistrukturerte intervjuer med representanter for kommunal planlegging og forvaltning, både politikere og administrativt ansatte, regional forvaltning, lokale lag og organisasjoner og utbyggere. Mer strukturerte spørsmål er også stilt informantene for å kartlegge kontaktmønster og sentrale aktører i planlegging og forvaltning, og som delvis blir analysert i form av en sosial nettverksanalyse (SNA). I tillegg har vi gjennomgått sentrale plandokumenter og aktuelle sakspapirer, samt befaringer i områdene.

Trender inom danskt friluftsliv

Frank Søndergaard Jensen, Köpenhamns universitet

E-post: fsj@life.ku.dk

De danske skove udgør sammen med strandene og kysterne traditionelt de vigtigste mål for danskerne friluftsliv – og i de statsejede skove nærmer mulighederne sig efterhånden allemandsretten i det øvrige Norden. Skovene er det absolut væsentligste mål for den danske befolknings friluftsliv – det årlige besøgstal er estimeret til ca. 75 mill. (aldersgruppen 15-78 år).

Vi har ved Skov & Landskab gennemført nationale undersøgelser af befolkningens brug af skovene i fritiden i 1976, 1994 og senest i 2008. – Og hvad har trenden så været?

Blandt andet har følgende kunnet konstateres:

- Fra 1976 til 1994 er der sket en forøgelse af antallet af skovbesøg med 15-25% – et tal der synes at være stagneret/svagt nedadgående fra 1994 til 2008.
- Varigheden af besøgene er blevet kortere gennem de seneste 30 år, så de i dag i gennemsnit er på 1,5 time mod 1,9 time i 1976.
- Den nærmeste skov er blevet vigtigere som besøgsmaal – i 1994 fandt i gennemsnit 2/3 af besøgene sted i den skov der er nærmest ens bopæl, i 2008 er dette tal steget til ca. 3/4.
- Flere kommer i dag alene i skoven.
- Personbilen er stadig det foretrukne transportmiddel, men der er en klar trend i retning af at flere går til skoven frem for at tage bilen.
- Aktiviteterne er i store træk uændrede – dog kan der konstateres en klar forøgelse af aktiviteten ”motionerede” fra 1994 til 2008, så den i dag udgør godt 20%.

I den seneste undersøgelse er der medtaget nye spørgsmål som ikke tidligere har været inkluderet i de nationale undersøgelser. I dag har vi derfor blandt andet også viden om, at:

- trængsel ikke synes at være noget problem – der er plads til flere gæster,
- tilfredsheden med det seneste skovbesøg var stor – næsten 90% var tilfreds eller meget tilfreds,
- og at få har oplevet gener fra andre gæster (3%).

Trender i friluftslivet bør også ses i sammenhæng med udviklingstendenser i samfundet som helhed. – Hvad kommer eksempelvis en fremtidig ændring af alderssammensætningen at betyde? Hvordan vil friluftslivet udvikle sig i et stadig mere multikulturelt samfund? Og hvad betyder den teknologiske udvikling og globaliseringen for fremkomsten af nye friluftaktiviteter?

Friluftsliv och privata intressen i norska kustzoner: stora konflikter och potential för goda lösningar

Odd Inge Vistad, Norskt Institut för naturforskning

E-post: odd.inge.vistad@nina.no

Den norske kystlina har ”alltid” hatt ein viktig verdi for hausting, næring, kommunikasjon og identitet. Og kysten er hovudsakleg i privat eige. Frå mellomkrigstida har dette nytteperspektivet blitt stadig meir erstatta av eit trivsels- og opplevingsperspektiv, og med enno større privatøkonomisk potensial. Det fører direkte inn i ein arealkamp og konfliktsituasjon:

1. Trivsel knytt til eige hus og hytte (nytte for få – høg pris – eksklusivitet),
2. Trivsel knytt camping og utleiehytter (nytte for mange – god inntekt for eigar),
3. Trivsel knytt til dagsbesøk med bad, sol og tur (nytte for alle – ”ingen” inntekter).

Den norske friluftsløva (1957) kom først og fremst pga. utfordringa med allmenn tilgang til og opphald i kystsona. Ulike lover har forsøkt å regulere bygging i strandsona sidan 1954. Likevel viser statistikk frå SSB (etter 2003) at utbygging i strandsona fortset å auke, men med lågare vekstrate etter 2006. Det tyder også at tilgjengeleg areal i strandsona blir stadig mindre. I Sør-Noreg (svenkegrensa til Hordaland/Bergen) har dette arealet minka med 3,7 % dei siste åra. På landsbasis er no ca 72 % utilgjengeleg, pga. utbygging og vanskelege topografiske forhold (SSB har eit sett av kriteria for å definere utilgjengeleg kyst).

Strandsona ER utbygd, særleg den sørnorske. Det å betre allmenn tilgang kan ikkje bare skje ved å stoppe ny utbygging. Det bør også skje ved å gje tilgang i strandsonar som er alt er utbygde, og som etter SSB sin statistikk er ”utilgjengelege”. Vårt forskingsprosjekt ”Til Kysten” studerer eit område som er ”utbygd”, men der det kanskje er eit potensial for betre allmenn tilgang. Kjernen i prosjektet er å studere forhold mellom allmennhet / tilgang og legitime private interesser, for å kunna gje råd til planlegging og forvaltning.

Off the beaten track - Miljöengagemang och friluftsliv

Daniel Wolf-Watz, Karlstad universitet, Friluftsliv i förändring

E-post: daniel.wolf-watz@miun.se

Tidigare studier av svenskars friluftsvanor visar att personer med starkt miljöengagemang också är aktiva friluftsmänniskor med stor bredd i sitt friluftsutövande. I valet av friluftaktivitet tenderar de att undvika jakt liksom utrustningstunga och motoriserade aktiviteter, till förmån för enklare aktiviteter som exempelvis vandring och skidåkning. Detta speglar sannolikt en önskan om att undvika negativ miljöpåverkan. Samtidigt, och i en tid då resandet ifrågasätts alltmer av miljöskäl, visar samma studier att miljöengagerade inte tvekar att resa för att ägna sig åt friluftsliv. Tvärtom anger de i många fall att det är viktigt för deras friluftsutövande att resa bort från sin vanliga omgivning. Förutom att det verkar spela roll vilka aktiviteter man ägnar sig åt är det tydligt att det även har betydelse var man väljer att ägna sig åt dessa aktiviteter.

Studien som presenteras handlar om hur miljöengagerade rör sig i friluftslandskapet och vad som avgör vilken fysisk inramning de söker för sitt friluftsliv. Presentationen bygger på en studie av Fältbiologerna, en organisation som kombinerar ett lika starkt miljöengagemang som friluftssintresse. Material har samlats in genom fokusgruppsintervjuer av distriktsstyrelser inom Fältbiologerna, samt en innehållsanalys av organisationens medlemstidning Fältbiologen.

Deltagarförteckning, Friluftsforskning 2010

Abrahamsson, Sara	Linnéuniversitetet
Agebjörn, Max	Svenska Scoutrådet
Agestam, Carl	Huddinge Kommun
Ahnesjö, Jonas	Linnéuniversitetet
Ahrnell, Anders	Centrum för naturvägledning, SLU Inst f stad och land
Andersen, Oddgeir	Norsk Institutt for Naturforskning, NINA
Andersson, Maria	Rådhuset Arkitekter AB
Andersson, Ann	Rådhuset Arkitekter AB
Andersson, Lars	Växjö Kommun
Andersson, Karin	Örebro Universitet
Andkjaer, Sören	Syddansk Universitet
Ankre Rosemarie,	Mittuniversitet /Blekinge Tekniska Högskola
Arnegård, Johan	Stockholms Universitet
Backman , Erik	Stockholms Universitet, UTEP
Bark, Jonathan	Göteborgs Universitet
Bennetter, Jörgen	Norges Idrottshögskola
Berg, Nils-Yngve	Direktoratet for naturforvaltning
Bergenäs, Rolf	Kultur- och fritidsförvaltningen, Växjö kommun
Bergil, Calle	Norconsult AB
Berglund, Mia	Svenska Scoutförbundet
Bergström, Lisa	FRIFO, Friluftslivets fellesorganisation
Bergström, Maria	Storstockholms naturguider, Naturskyddsföreningen i Stockholms län
Bergström, Fanny	Västsvenska Turistrådet
Bergwall, Ulrika	Värmdö Kommun
Birkne, Ylva,	Skogsstyrelsen
Björk, Malin	Örebro Kommun, stadsbyggnad
Björklund, Maria	Göteborgs Universitet
Bladh, Gabriel	Karlstad Universitet, Friluftsliv i förändring
Blomqvist, Sofia	Skogsstyrelsen
Boman , Mattias	Sveriges lantbruksuniversitet, Friluftsliv i förändring
Borgström, Sara	Stockholms universitet
Braathen, Anette	FRIFO, Friluftslivets fellesorganisation
Brouder, Patrick	Umeå Universitet, Friluftsliv i förändring
Brännström, Staffan	Jämshögs Folkhögskola
Busse Nielsen, Anders	Sveriges lantbruksuniversitet
Carlstrand, Håkan	Fiskeriverket
Cimerman, Sandra	Göteborgs Universitet
Danielsson, Tom	Linnéuniversitetet
Ditlevsen, Eva	Christenehofs Ekopark
Dunér, Mårten	Boverket & Blekinge Tekniska Högskola
Eckeskog, Nina	Stiftelsen Skånska Landskap
Edlund, Kalle	Uddevalla Kommun
Edman, Bosse	Örnsköldsviks Kommun
Emmelin, Lars	Blekinge Tekniska Högskola, Friluftsliv i förändring
Engvall, Helena	Göteborgs stad
Ericson, Per	Linnéuniversitetet
Eydal, Anders	Statens Fastighetsverk

Fahlberg, Lars	Sundsvalls kommun
Foss, Jane-Christin	Norges Idrettshøgskole
Fredman, Peter	Mittuniversitetet
Fredriksson, Dag	Jönköpings kommun
Frimodig, Christina	Naturvårdsverket
Gibson, Laila	Öjared Akademi
Grapenfelt, Mattias	Svenska turistföreningen
Gunnarsson, Gunnar	
Gunnarsson, Bengt	Göteborgs Universitet
Gustafsson, Ylva	Hushållningssällskapet Värmland
Gustafsson, Jörgen	Växjö Kommun
Göransson, Tony	Väst kuststiftelsen
Haahr, Jakob	Syddansk Universitet
Haggarrsson, Janne	Sigtuna Kommun
Hellström, Elsie	Tillväxt Bohuslän
Henningsson, Silvia	Göteborgs universitet, Friluftsliv i förändring
Hermanson, Joakim	Västsvenska Turistrådet
Heyman, Erik	Göteborgs universitet
Hohlfält, Ann-Louise	Mistra Urban Futures
Jacobsson, Desiree	Skogsstyrelsen
Jadelius, Lars	Pilotprojekt kontoret AB
Joelsson, Kenneth	Skogssällskapet, naturupplevelser
Johnson, Johan	Linnéuniversitetet
Julin, Elin	Länsstyrelsen Östergötland
Jönsson, Kerstin	Konsumentverket
Kain, Jaan-Henrik	Mistra Urban Futures
Karlsson, Sven Erik	Karlstad Universitet, Friluftsliv i förändring
Koppen, Gro	Universitetet for miljø- og biovitenskap
Kraepelien-Strid, Eva	Gymnastik och Idrottshögskolan
Krylberg, Anders	Uddevalla kommun
Käärik, Aili	Miljödepartementet
Larsson, Bengt	Huddinge Kommun
Larsson, Staffan	Göteborgs Universitet
Larsson, Anders	Skogssällskapet, SFAB
Lian, Lise Berith	Friluftsrådernas Landsförbund
Linde, Jonathan	Fiskeriverket
Lindgren, Kristine	Linnéuniversitetet
Lindhagen, Anders	Sveriges lantbruksuniversitet, Friluftsliv i förändring
Lindholm, Johanna	Linnéuniversitetet
Lindström, Charlotte	Tomelilla kommun
Lisberg Jensen, Ebba	Malmö Högskola
Lundmark, Linda	Umeå Universitet, Friluftsliv i förändring
Magnusen, Leif Inge	Norges Idrettshøgskole
Manubay, Leonilo	Göteborgs Universitet
Melby, Ivar	Norges Idrettshøgskole
Mellqvist, Helena	Sveriges lantbruksuniversitet
Meyer, Karin	Härryda kommun
Mossing, Anders	Mittuniversitetet, Friluftsliv i förändring
Nilsson, Britt-Louise	Regionförbundet Östsam
Nordström, Kjell-Ove	Regionförbundet Örebro
Norin, Marit	Älvdalens Utbildningscentrum

Nygård, Maria	Göteborgs Universitet
Nyman, Mikael	Linnéuniversitetet
Nyström, Göran	Landskrona stad
Odborg, Ann-Helen	Islanske universitet
Odden Alf,	Høgskolen i Telemark, IFIF
Ohlin, Roland	Västkuststiftelsen
Ohlsson, Liselotte	Höörs Kommun
Olausson, Mia	Länsstyrelsen i Stockholms län
Olsson, Anna-Karin	Höörs Kommun
Olsson, Bo	Göteborgs Universitet
Ouis, Pernilla	Malmö Högskola
Paulsson, Jonas	Svenska Klätterförbundet
Pedersen-Gurholt, Kirsti	Norges Idrettshøgskole
Peterson-Forsberg, Lena	Blekinge Tekniska Högskola, Friluftsliv i förändring
Ranestål, Hervor	Högskolan i Gävle
Richnau, Gustav	Sveriges lantbruksuniversitet
Rosenberg, Axel	Norges Idrottshögskola
Sagvik, Jörgen	Göteborgs Universitet
Saltzman, Katarina	Göteborgs Universitet
Sandberg, Eva	Centrum för naturvägledning
Sandell, Klas	Karlstad Universitet, Friluftsliv i förändring
Sander, Jostein	Norges Idrettshøgskole
Sanderöd, Jenny	Västkuststiftelsen
Sang, Åsa	Sveriges lantbruksuniversitet
Seger, Janne	Gymnastik och Idrottshögskolan
Selnes, Terje	Göteborgs Universitet
Sievänen, Tuija	Finnish Forest Research Institute
Silvander, Ulf	Svenskt Friluftsliv
Simonsen, Jakob	Friluftsrådet Danmark
Sindt, Caisa	Linnéuniversitetet
Skår, Margrete	Norsk institutt for naturforskning
Snöbohm, Per	Sigtuna Kommun
Solheim, Thomassen	Anders Rudolf Norges Idrettshøgskole
Steinholt, Håvard	Universitetet for miljø- og biovitenskap
Stenberg, Kerstin	Gymnastik och Idrottshögskolan
Stenberg, Rebecka	Linköpings Universitet, företagsekonomi
Stenegren, Marcus	Göteborgs Universitet
Stenseke, Marie	Göteborgs Universitet, Friluftsliv i förändring
Stensland, Stian	Universitetet for miljø- og biovitenskap, Norge
Stokke, Knut Björn	Universitetet for miljø- og biovitenskap
Strandberg, Lars	Västkuststiftelsen
Sundholm-Grufstedt, Mattias	Linnéuniversitetet
Sundin-Rådström, Lena	Naturvårdsverket
Svanqvist, Berit	Skogsstyrelsen
Svedlindh, Claes	Länsstyrelsen Östergötland
Svenning, , Stephan	Örebro Universitet
Svensson, Gaute	Halti Nasjonalparksenter AS
Söndergaard Jensen, Frank	Københavns Universitet
Sörensson, Tom	Landskrona stad
Thorén, Anna-Greta	Vadstena Kommun/Vadstenagymnasiet
Thörnelöf, Eva	Naturvårdsverket

Tronarp, Eva	Stiftelsen Skånska Landskap
Tysdal, Kristine	Norges Idrettshøgskole
Underland, Ole Andreas	OAU Holding AS
Ward, Ingegerd	Naturvårdsverket
Westin, Roger	Växjö kommun
Wiberg, Åsa	Linnéuniversitetet
Victorsson, Ida	Linnéuniversitetet
Wigeborn-Bergström, Anette	Park- och naturförvaltningen Göteborg
Vistad, Odd Inge	NINA, Norsk Institutt for naturforskning
Wiström, Gordon	Vadstena Kommun/Vadstenagymnasiet
Wolf-Watz, Daniel	Mittuniversitetet, Friluftsliv i förändring
von Otter, Ann-Marie	Göteborgs Universitet
von Sydow, Anna	Naturvårdsverket
Åhlander, Nanny	Miljöpartiet
Åman, Anneli	Mittuniversitet, Friluftsliv i förändring
Återgård, Lars-Erik	Sundsvalls kommun
Öian, Hogne	NINA, Norsk institutt for naturforskning

Friluftsliv i förändring

WWW.FRILUFTSFORSKNING.SE

Friluftsliv i förändring är ett forskningsprogram med uppgift att skapa och kommunicera forskningsbaserad kunskap om friluftsliv och naturturism i Sverige. Programmet finansieras av Naturvårdsverket, som har gett turismforskningsinstitutet ETOUR vid Mittuniversitetet uppdraget att leda verksamheten, där även Karlstads-, Göteborgs-, Örebro- och Umeå universitet, Blekinge Tekniska Högskola samt Sveriges lantbruksuniversitet ingår. I rapportserien från Friluftsliv i förändring presenterar vi resultat från forskningen. Samtliga rapporter finns nedladdningsbara på: www.friluftsforskning.se

Friluftsliv i förändring • SE- 831 25 Östersund • Tel: 063 - 19 58 08 • Fax: 063 - 19 58 10 • info@friluftsforskning.se